

HAKASYA

Türkistan'da Sibirya'nın güneyinde, Sayan-Altay dağları ve Yenisey nehri yanında ve Altay Cumhuriyeti'nin kuzeyinde yer alan Hakasya, 62.400 km² lik bir yüzölçümü ile Rusya Federasyonuna bağlı özerk bir cumhuriyettir. Hakasya Sayan-Altay dağlarının bir parçasıdır. Üzerinden dünyanın en büyük nehirlerinden biri olan Yenisey (Kim Suyu) ırmağı geçmektedir.

Başkenti Abakan şehridir. Ülkenin üçte ikisi dağlık olup halkın çoğu Abakan ve Yenisey Nehirlerinin kenarında yaşamaktadır. Türkçe konuşan Hakaslar'ın asıl adı Koraylar (Hooraylar)'dır. Hakaslar, Kaçınlar (Haaş, Haas), Sogaylar, Kızıllar ve Koybollar (Hoybollar) olmak üzere dört boy olup bu dört grubunu ortak ismi Hakastır. Hakas dili Türk dilinin Uygur-Oğuz grubuna dahildir. Öz diline, öz kültürüne ve geleneklerine bağlı olan Hakasya'da üniversite, teknik enstitü, dil, tarih ve edebiyat araştırmaları enstitüleri bulunmaktadır. Çeşitli kültür ve sanat kuruluşları, 4 tiyatrosu, kütüphane ve müzeleri ile, müzik ve sanat okulları mevcuttur.

Uygur Türkçesine yakın bir dille konuşan Hakas Türkleri Hıristiyan olmakla birlikte Şamanist inanış ve adetlerine devam etmektedirler. Zengin ormanlar, göller, bozkır ve dağların birleştiği bölgede yer alan Hakasya, uygun tabiat şartları, yer altı kaynakları, çeşitli metaller ile ilginç bir Türk ülkesidir. Hakasya güçlü bir ekonomi ve ziraate sahiptir. Bölgede tarım, hayvancılık ve kerestecilik yapılmaktadır. Özellikle buğday, meyve ve sebzeçilik önem kazanmaktadır. Koyun, at, sığır ve arıcılık önemli geçim kaynağıdır.

Ülkede zengin kömür, altın, bakır, barit, tutya ve demir çıkarılmakta olup, ülkenin büyük bir kısmı ormanlarla kaplıdır. Madencilik, kerestecilik ve gıda sanayi önemli iş kollarıdır. Hakaslar, Güney Sibirya'da yaşayan en eski Türk halklarından. Hakaslar'ın ikibin yılı aşan tarihleri onların bir Kırgız grubu olduğunu göstermektedir. Bugünkü Tanrı Dağı Kırgızları da dahil bütün Kırgız Türkleri'nin bilinen ilk yurtları Yenisey Nehri civarıydı. Tanrı Dağı Kırgızları'nın dünyaca ünlü büyük destanları Manas da bu tarihi hadiseden bahsetmektedir.

Manas Destanı'nın anlattığına göre Tanrı Dağı Kırgızları Yenisey civarından bugünkü vatanlarına Manas Han önderliğinde göç etmişlerdir. Bu göçe katılmayıp Yenisey civarında hayatını sürdüren Kırgız Türk toplulukları ise Yenisey Kırgızları olarak hayatlarını devam ettirmişlerdir. IX-X. yüzyıl Çin

kaynakları Kırgızlar'dan "Heges" ismiyle veya diğer bazı kaynaklara göre ise "Kie-kia-se" adıyla bahsediyorlardı. Sonraki yıllarda Tanrı Dağı Kırgız gruplarının Müslümanlaşması ve yaşanan bölgeler arasındaki mesafenin uzak olması Yenisey Kırgızlar'nın ayrı bir kimlik benimsemesini ve Hakas adını kabulleriyle sonuçlandı.

Hakaslar'ın bu ismi kabul etmelerinde Rus istilasından sonra yaşanan sürecin de etkisi büyük oldu. Ruslar bu bölgeleri istila edene kadar ve daha sonraki uzun yıllar Hakaslar'a, diğer Rus hakimiyetindeki Türk halklarında olduğu gibi "Tatar" demektedirler. Diğer yandan Ruslar tarafından yıkılan Hakas Devleti'nin hanedanlığını ise "Hırgız Soyu" (Kırgız) sürdürmekteydi. Bölge halklarını tanıyan Rus Türkolojisi, Hakas Türkleri'ni hem Kırgızlar'dan hem de Tatarlar'dan ayırt ederek bölgede Hakas kimliğinin yerleşmesini başarmıştır. Bütün Çarlık döneminde Hakaslar, Açın, Minusin, veya Abakan Tatarları olarak adlandırılmıştır. 1718 yılında Rus kaynaklarında bölgeye "Kırgız Yeri" veya "Hongoroy" tabirleri kullanılmışlardır.

Bu ismi benimsemekte Hakaslar da hiç güçlük çekmemişlerdir. Çünkü ikibin yıldır Çin kaynaklarında bahsedilen bu adla bütün Kırgız Türk grubunun tarihinin asli sahibi olmak gibi bir his ve moral değerle süreci kolaylaştırmışlardır. Hakas adı ilk olarak Sovyet Birliği'nin kuruluş döneminde resmi olarak kabul edilmiştir.

Böylelikle M. Ö. II. yüzyıla kadar uzanan Hakas Türkleri'nin tarihinde Hakas adının oluşumunu üç önemli dönemde incelemek mümkündür. Birinci dönem Hun ve Kırgız Devletleri dönemidir ki, bu dönemde Hakaslar Yenisey Kırgızları olarak isimlendiriliyorlardı (M. Ö. II. yy. - M.S. XIII. yy.) Türkistan'ın en eski halklarından olan Yenisey Kırgızları yalnızca Hakaslar'ın kökenini oluşturmuş değillerdir. Onlar aynı zamanda bugünkü Kırgızistan Kırgızları veya diğer adıyla Tanrı Dağı Kırgızları'nın da kökeninde önemli yer alırlar. İkinci dönemi ise Hooray Devleti (XIV-XVIII. yy.) oluşturur ki bu dönemde Hakaslar'ın diğer Türk Halklarına göre kendilerine has özellikleri oluşmaya başlar. Üçüncü dönemi ise Rus istilasındaki dönemdir ve 18. yüzyılın ikinci yarısından başlayan yeni dönemin özellikle Sovyetler devri sürekli ve bilinçli yapılan propagandalarla Hakaslar, yeni bir kimlik etrafında toplanmıştır.

Kaynak:<http://hunturk.net/h97-hakasya.html>